Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/verhandelingover01lass

VERHANDELING

OVER DEN

LINTWORM,

Mitsgaders de Geneeswyze, welke men te *Morat*, in *Zwitzerland*, diesaangaande in 't Werk gesteld heeft; te *Parys*, op last des Konings, onderzocht, en openlyk bekend gemaakt.

Uit het Fransch, Vertaald en met een Voorrede vermeerdert

DOOR * * * *Med. Doct.*

Met Plaaten.

TE AMSTELDAM,
By M. SCHALEKAMP,
MDCCLXXVI.

KGL. MAATSCHAPPIJ
GENEESKUNST.

Lassone

VOORREDE

VAN DEN

VERTAALER.

Onder de tallooſe meenigte van Ongemakken, waaraan de Menſch, met betrekking tot zyne gezondheid, is bloot geſteld, is 'er byna geen zo vreeslyk als de Lintworm. De buitengewoone toevallen, welke dit Dier in het Lighaam veroorzaakt, en de moeilykheid, om den Lyder daar van te ontheffen, hebben de oplettenheid der Geneeskundigen van alle tyden tot zig getrokken: edog ondanks alle de poogingen, welke men aangewendt heeft, eenen zeekeren weg, tot geneezing van dit ongemak, te ontdekken, ontbrak het tot nog toe in de Geneeskunde aan middelen, welke men veilig en met een gewenſchten uitſlag tegen den Lintworm kon gebruiken: wel is waar het ontbreekt niet

aan Geneesmiddelen, welke men als zodanig in de ſchriften der Geneesheeren vind aangepreezen, en men kan ook niet ontkennen, dat eenige daar van wel nu en dan eene heilzaame uitwerking op den Lintworm gedaan hebben; doch in de meeſte gevallen, is door de ondervinding gebleeken, dat hoe nuttig ook alle deeze middelen in het uitdryven van andere zoorten van Wormen zyn, ze egter teegens den Lintworm zeer onzeeker zyn: vermits ze, ofgeheel geene uitwerking doen, of dat de Worm zig by brokken ontlaſt, en dus de geneeſing onvolkoomen blyft. —— Onder alle de zo zeer aangepreezene middelen teegens den Lintworm, verdient het zo beroemde *Specifiek* van HERRENSCHWANDS, eene byzonder opmerking.

Deeze Zwitſerſche Geneesheer, na dat hy langen tyd dit middel geheim gehouden had, heeft eindelyk, Lyf-Artz van den Koning van

Poo-

Poolen geworden zynde, dit *Specifiek* aan den Professor VOGEL in *Gottingen* ontdekt, en teffens toegestaan het zelve waereldkundig te maaken. — Dit middel bestond, volgens het geen de Hoogleeraar, in zyne *prælectiones academicæ* (pag. 652.) daar van meededeelt, uit *gummi gutta*, Zout van Alsem (*), en Esschen Houts Koolen (†). De hoeveelheid van ieder deezer ingredienten word niet gemeld; waarover men zig inderdaad verwonderen moet; te meer, daar de Hoogleeraar, op de aangehaalde plaats, met ronde woorden zegt, dat verscheiden Geleerde Mannen zig verbeelden, dit geheim ontdekt te hebben; andere integendeel, eene valsche t'zaamenvoeging van middelen gemaakt, en deeze als het egte geheim van HERRENSCHWANDS waereldkundig gemaakt;

(*) *Sal. Obsinth.*

(†) *Carbones Fraxini.*

maakt: (het oog hebbende op een zeekere *dissertat: inaug:* welke in het jaar 1768 te Groningen door den Heer GAJUS ANDREÆ is verdeedigt (*). Doch dat dit alles verdigtſelen zyn. Wat hier van

(*) De Heer SANDIFORTY heeft ons hier omtrent, in zyne Geneeskundige Bibliotheek 6de Deel Bladz. 554. het volgende medegedeeld.

De Heer GAJUS ANDREÆ heeft, in zyne *diſſertatio inaug. de tenia*, den 11. Juny 1768. te Groningen verdeedigd, bekend gemaakt, het Middel, welk de Heer HERRENSCHWANDS, met zoo veel nut tegen den Lintworm gebruikt heeft, doch tot nog toe geheim gehouden was. De Heer ZIMMERMAN, die zich toen in Friesland ophield, heeft hem hetzelve medegedeeld. Het beſtaat uit de drie volgende Voorſchriften. No. 1. *R. Pulv. rad. Filicis. Scr. j.* —— *Herb. Gratiolæ. gr. v. Gumm. gutt. gr. j. M. F. Pulvis pro doſi.* No. 2. *R. Pulv. rad. Filicis Scr. j.* — *Herb. Gratiolæ Scr. ß. Gumm. gutt. gr. ij. M. F. Pulvis pro doſi.* No. 3. *R. Pulv. rad. Filicis. Scr. j.* —— *Herb. Gratiolæ gr. xij. Gumm. gutt. gr. v. M. F. Pulvis pro doſi.* De gifte kan veranderd worden, naar maate der kragten van den Lyder, en men kan in tedere Lyders, in plaats van het derde Poeder, een buikzuiverend middel voorſchryven. Het middel word op de volgende wyze gegeeven. 's Daags voor dat

van zy, kan ik niet beflisſen; dit alleen zal ik maar aanmerken: indien het waar is, dat, buiten het geen ons de Hoogleeraar VOGEL van het *Specifiek* van HERRENSCHWANDS mededeeld, al het overige valſch en verdigt is; dan begryp ik niet, wat nut deeze gantſche ontdekking aan de Geneeskunde kan toebrengen; want het geen ons

dat hetzelve zal worden toegedient, moet de Lyder, 's avonds ten zes uuren, neemen Vleeſchnat of Pap uit Brood en Booter, en ten agt uuren het volgende Poeder. *R. Diagridii Sulphurat. Merc. dulc. â â Scr. ß. M. pro doſi.* Ten tien uuren, eer hy zich te bed legt, geeft men hem twee oncen. *ol. oliv. vel amygd. dulc.* den volgenden morgen, ten agt uuren, neemt hy het Poeder No. 1. ten tien uuren, het tweede, en drinkt daar op, tot twee of drie reiſen, een aftrekzel van Thee of Vleeſchnat, tot dat hy eindelyk van boven en van onderen ontlaſtingen krygt, 't geen doorgaans drie of meer reiſen gebeurt, waar door byna altyd de Lintworm, als in een kluw gewonden, uitgedreven word. Zo dit niet gebeurt, word het derde Poeder gegeeven, welk gewoonlyk zeer ſchielyk het gewenſchte voordeel aanbrengt. *Diſſ. cit. pag. 39. ſeq.*

ons de Heer VOGEL van het *Specifiek* van HERRENSCHWANDS mededeelt, is zeer onvolkoomen, en niet toerykende, om 'er proefneemingen meede te doen. Het middel daarenteegen, welk de Heer GAJ. ANDREÆ als zoodanig opgeeft, is niet in alle gevallen voldoende om den Lintworm uit te dryven, gelyk my dit uit meer dan een geval bekend is; daarenbooven is de werking van dit middel zo buitengewoon ſterk, dat een Geneesheer het niet, zonder het grootſte gevaar van den Lyder, beezigen kan. — Dit is ook wel de voornaamſte rede, waarom men zeedert langen tyd zo weinig proefneemingen met dit middel gedaan heeft, en de Geneesheer liever den Lyder aan zyn noodlot overlaat, dan hem, door het toedienen van zodanig een middel, aan nog grooter gevaar bloot te ſtellen.

Wanneer men dit alles overweegt, en nog daarby in aanmerking neemt, dat dit ongemak van tyd

tot

tot tyd algemeener word; dan eiſcht met regt de menſchenliefde onze dankbaarheid, jegens eenen Monarch, aan wien wy de bekendmaking van een middel verſchuldigt zyn, welk reeds langen tyd als een *Specifiek*, teegens den Lintworm, is beroemd geweeſt. Dit middel heeft de Heer NOUFFER, Geneesheer in Zwitſerland, ontdekt, en langen tyd, met de gelukkigſte uitwerking, teegens den Lintworm gebruikt. Na zyn overlyden geraakte het zelve in handen van zyne nagelatene Weduwe, welke 'er zig met het zelfde voordeel van bediende. Eindelyk heeft de Koning van Vrankryk het gekogt, en in handen geſteld van den Heer CADET, Apothecar, en Lid van de Academie der Weetenſchappen, en belaſt nadere Proefneemingen nopens de zeekerheid of onzekerheid van dit Geneesmiddel te doen, gelyk deeze dan ook, in tegenwoordigheid van verſcheide beroemde Geneesheeren, zyne

Proe-

Proeven, met denzelven gelukkigen uitſlag, als die van Jufvr. Nouffer, genoomen, en, op laſt van zyne Majeſteit, waereldkundig gemaakt heeft, in eene Verhandeling, waarvan ik den Nederduitſchen Leezer hier meede eene Vertaaling aanbiede.

In dit geſchrift vind men een naauwkeurig Berigt aangaande het Geneesmiddel, en de wyze hoe hetzelve moet gebezigt worden. — Ik twyffele geenzins, of myne Kunſtgenooten zullen het voorbeeld van andere buitenlandſche Geneesheeren volgen, om door nadere Proefneemingen de waarheid van eene zaak te beveſtigen, welke voor het algemeene welzyn zo nuttig is. — Zeer gaarne had ik gewenſcht, dat de uitgaave van deeze Vertaaling zo lange had kunnen uitgeſteld worden, tot dat men 'er eenige Proeven, tot meerdere aanmoediging, had kunnen byvoegen; doch de begeerte van veele na dezelve,

ve, de vreese van den uitgeever, om door baatzugtige onderneemingen van anderen voorgekomen te worden, en daar door zig genoodzaakt ziende, de uitgaave te verhaasten, als ook myne veelvuldige bezigheeden hebben zulks belet. — Doch men zal dezelve, in het vervolg, als een Aanhangzel tot dit Werkje het publiek mededeelen.

Dit ondertusschen kan ik den Leezer met zekerheid melden, dat men in Duitschland reeds verscheiden gelukkige Proeven met dit Geneesmiddel genoomen heeft, en hier in Amsterdam, door de beide Geneesheeren Joh. Verschuur en Fr. Eduw. Willet, insgelyks vyf Proeven genomen zyn, welke alle eenen gewenschten uitslag gehad hebben.

Eindelyk moet ik den Leezer nog eene aanmerking mededeelen, welke my, by het doorleezen van deeze Verhandeling, is te binnen geschooten, en welke voornaamentlyk het gewigt

van

van den Purgeerbrok betreft. Het is eene zekere waarheid in de geneeskunde, dat een Geneesheer, in het toedienen van een Purgeermiddel, altoos den toeſtand van den Lyder in 't oog moet houden, en naar maate de Lyder ſterk of zwak is, de gifte van zyn middel moet vermeerderen of verminderen; daarenboven ſchynt het my toe, dat de Purgeerbrok van Jufv. NOUFFER, over het geheel genomen, te zwak is, om den Worm veilig en ſpoedig uittedryven: aangemerkt uit haare eigen Proeven blykt, dat, wanneer men de gifte van den Purgeer-Brok vermeerdert heeft, als dan de Lintworm ſpoediger zig ontlaſte. Deeze vermeerdering van gifte zal myns bedunkens hier in Nederland zo veel te noodzaaklyker zyn, terwyl ons Climaat ſterkere middelen vereiſcht dan dat van Frankryk; en het is uit dien hoofde, dat ik deeze aanmerking ter nedergeſteld hebbe.

VERHANDELING

OVER DEN

LINTWORM,

Mitsgaders de Geneeswyze, welke men te *Morat*, in *Zwitzerland*, diesaangaande in 't werk gesteld heeft.

DE *Tænia* of *Lintworm met korte Ringen*, in *Vrankryk* bekend, onder den Naam van *Ver Solitaire* (*a*) of de *Eenzaame Worm*, huysvest in de darmen van den menſch,

(*a*) *Lumbricus latus seu Tænia inteſtinorum.* Plater. Prax. tom III. p. 810.

Tænia, Ver Solitaire, Solium à épine. Audry, génér. des vers, C. III. art. 2. p. 73.

Tænia à anneaux courts. Bonnet. Mem. des Sav. étrang. Vol. I, p. 478.

Tænia vulgaris & Tænia lata. Linnæi, Syſt. edit. 12, p. 1323. &. 1324.

Tænia oſculis lateralibus geminis. Linn. amœn. acad. 2, p. 78. Tab. 1, f. 2.

Tænia prima Plateri. Le Clerc, hiſt. des vers, tab. 5, f. 1; tab. 6, f. 2; tab. 7, f. 1; tab. 8, f. 1, 2, 4.

Tænia acephala & Tænia capitata. Vogel, *de cog. & cur. corp. hum. affect.* 1772, p. 645 & 646.

menſch, en in eenige andere zoorten van dieren, en ſchynt zig te voeden met het bereide Sap van de Maag. Verſcheiden toevallen geven hunne tegenwoordigheid te kennen, zynde de Lyders doorgaans gekweld met een afgebroken Slaap, en buitengewoonen honger; of ſomtyds oók met eenen algemeenen afkeer voor ſpys, colyken, walgingen, bedwelmdheid, jeuking in den Neus, brakingen, dunne en witagtige ontlaſtingen, zomtyds verſtoppingen, een ligte ſpanning in den onderbuik, en eene pynlyke aandoening in de Maag, welke vermindert, zo dra de Lyder Voedzel gebruikt. Sommige Lyders hebben hoeſt, ſtuiptrekkingen en koorts, die met grilling verzeld is; en wanneer het ongemak niet door gepaſte middelen word weggenomen of vermindert, vervallen de Lyders in eene uitteerende Ziekte.

De *Worm* (*Plaat I*), welke deze toevallen veroorzaakt, is lang en plat, beſtaande uit veele zeer korte ringen, of geledingen, welke alle aan malkanderen zyn vaſt gehegt, en doortrokken in hun lengte, met een zoort van Koord, of Streng (*Plaat I, A*) meer of minder zigtbaar geteekend; het geene aan de Duitſchers aanleidinge gegeeven heeft, om het den *Lintworm, of platte Worm met de Graat* te noemen. Dezelve is blaauw, of roodagtig, of heeft alleen een witte kleur; ſomtyds onderſcheid hy zig alleen door een zwarte of witte vlak, die zig op het midden van ieder ring vertoont, en is voorzien op de beide oppervlakten van een eenigzins zigtbaare knobbel of tepel. De ſtaart (*B*), of het

ag-

agterſte einde van den Worm, heeft men nooit kunnen ontdekken, vermits dezelve zig breekt, en de Lyders, van tyd tot tyd, eenige ſtukken en brokken, het zy natuurlyk of door geneesmiddelen, met den afgang ontlaſten. Zyn Lighaam (C) is doorgaans verſcheiden ellen lang, en platagtig van gedaante, als een Lint; wordende allengskens ſmaller naar zyn bovenſte gedeelte, en eindigt zig in een Draad (*D*), die zeer dun, en meer of min een voet lang is: het einde of punt (E), welk zig voor het bloote oog zeer ſpits vertoont, ſchynt opgezwollen voor het Vergrootglas, en onder het glas van een ſterk vergrootend Microscoop, ſchynt het een Kop te zyn (*F*, *G*, *H*,) aan welkers einde men vier hoorens van ongelyke lengte ziet, die vermoedelyk de Suigers zyn, door welke dit Dier zyn voedzel ontvangt. Het Lighaam van den Worm ſtrekt zig uit door het geheele gedarmte, en verlengt zig dikwils tot aan den Aars-Darm. Men noemt denzelven den *Eenzaamen Worm* (*Ver Solitaire*), om dat 'er doorgaans maar één in een zelfde lighaam zig bevind, doch zomtyds vind men ook wel twee te zaamen, en menigmaal word 'er, na dat de eerſte is uitgeworpen, een tweede geboren. Deze Worm is niet ligt te verdryven, en de gewoone Wormverdryvende Purgeer-middelen doen ſlegts een gedeelte van dit dier ontloſen, welk deel men veel al moet afbreeken, om het van die deelen, die nog in't Lighaam nablyven, af te zonderen; en zelden word hier door eene volkomen genezinge bewerkt.

Men moet dezen Worm niet verwisselen met den Worm, welken wy thans zullen beschryven, en de *Kauwoerd zaad gelykende Worm* (*b*) genaamt word, om dat dezelve in veele opzigten daar na gelykt, die zig tevens in de gedarmten der Dieren bevindt, en welkers tegenwoordigheid dezelfde toevallen veroorzaakt. De laastgenoemde Worm (*Pl: II*) onderscheid zig daar in van den voorgaanden, dat men aan denzelven geen merkbaar Hoofd vind, nog Koorden in de lengte. De Ringen, uit welke dezelve bestaat, zyn uitgestrekter (*Plaat II. A*) in haare lengte, en slegts voorzien van een enkele Tepel aan de zyde; zy laaten zig gemakkelyk van elkander scheiden; hiervan daan is het, dat men deze deelen aanmerkt, als zo veele byzondere Wormen, die elk op zig zelven leven, en eene byzondere beweeginge hebben. Wat ook hiervan zyn moge, men be-

(*b*) *Vermis Cucurbitinus*, Plater. prax. med, tom. III. p. 810.

Tænia, Solium sans épine, Ver Cucurbitaire, Andry, génér, des Vers. c. III. art. 2, p. 74.

Tænia, à anneaux longs. Bonnet. Mem. des Sav. étrang. Vol. I. p. 478.

Vermi cucurbitini. Vallisnieri nueve osservazioni, p, 74.

Tænia, Solium. Linnæi, Syst. nat. edit. 12, p. 1323.

Tænia, osculis marginalibus solitariis Linn, amoen, acad. 2, p. 74. t. 1. f, 1.

Tænia Secunda. Le Clerc. hist. des vers, tab, 1, A, tab, 2.

Tænia Cucurbitina. Vogel de cog. et cur. corp. hum. affect. p. 646.

beſpeurt egter, dat de gedaante van deze Leedsgewyze by een gegroeide Ringen. te zamen genoomen, zeer van elkander verſchilt. Zy zyn meer in een gedrongen, korter, enger en dunner aan het uiterſte boveneinde (*B*,) en uitgebreider aan het benedenſte gedeelte (*C*). De gelykheid of overeenkomſt van deze Wormen, met het zaad van eene *Kauwoerde*, heeft aan denzelven den naam van Kauwoerdſe Worm gegeeven, en de *Franſchen* noemen hem (*Ver Cucurbitin*). Hy is verſcheiden Ellen lang, en men ontlaſt dien nooit in zyn geheel, maar by afgebroken ſtukken, die van zelfs van elkander vallen. De toevallen, die door deze Wormen veroorzaakt worden, zyn dezelfde, die de *Eenzaame Worm* te weeg brengt; zynde de bezigtiging van de uitgeworpen en ontlaſte ſtukken, het beſte middel, om de Soort dier Wormen van elkander te onderſcheiden. Men kan hier byvoegen, dat daarenboven deze bezigtiging de eenigſte zekere proef is, om te weeten, of 'er eenige Wormen, wat naam ze ook mogen dragen, in het Zieke Lighaam tegenwoordig zyn, om dat de vooraf beſchreven toevallen ook van andere oorzaaken ontſtaan kunnen.

Men heeft, ten allen tyden, reeds naar Hulpmiddelen gezogt, om deze Wormen te dooden en ze uit 's Menſchen Lighaam te verdryven. De werken der Oude Geneesheeren zyn vol van zodanige Raadgevingen en Hulpmiddelen, om dit oogmerk te bereiken. Sommige van dezelve worden ſteeds nog gebruikt, maar met weinig Vrugt; andere zyn in vergetel-

heid geraakt, of men heeftze op eene verſchillende wyze verandert, en als geheime Geneesmiddelen voor die Ziekte uitgevent. Onder dit getal is 'er één Hulpmiddel, welk eene byzondere aandagt waardig ſchynt. Mejufvrouw NOUFFER, Geboren MEYER, van MORAT in het *Canton* BERN, die zig van het zelve, zedert 20 Jaaren, volgens de onderrigting en het voorſchrift van haaren Man, bedient, heeft dit Middel, met zulk een gewenſcht gevolg, gebruikt, dat een groot getal Zieken uit *Zwitzerland*, en de nabuurige Landen, zelfs uit het Noorden, zig by haar, op aanraaden van de kundigſte en aanzienlykſte Geneesheeren vervoegd hebben, om Geneezinge te erlangen. De Ruſſiſche Prins BARATINSKI heeft het nut van dit Geneesmiddel ondervonden, in de Maand Octóber 1774, naardien hy, den volgenden dag van zyn aankomſt, te *Morat*, een geheelen Lintworm, van vier ellen lang, geloſt heeft. By zyn te rugkomſt te *Parys*, bevond hy, na verloop van zes Maanden, dat hy een tweeden Lintworm by zig had. Mejufvrouw NOUFFER vervoegde zig, op zyn verzoek, naar gemelde Stad, en gaf hem, in het by zyn van zyn Geneesheer, *de la Motte*, een nieuwe Doſis van dit onfeilbaar Hulpmiddel, het welk, na verloop van vyf uuren, de ontlaſting van een tweeden Lintworm, in zyn geheel, van acht ellen lang, veroorzaakte. Dit Geneesmiddel is vervolgens ook, door andere Perſoonen, met een gelyk goed gevolg gebruikt, en men heeft het zelfs, zonder eenig nadeel met een gelyke uitwerkinge, aan een jong Perſoon van een teder, en

zeer

zeer aandoenlyk geſtel beproefd, welker toevallen deeden vermoeden, dat zy met den *Eenzaamen Lintworm* gekweld was.

Zyne Majeſteit van dat zo zeer geroemd en kragtdaadig Hulpmiddel onderrigt zynde, heeft getragt het zelve van Mejufv: NOUFFER, te verkrygen; en wy zyn belaſt, door den Heer TURGOT, *Controleur Generaal der Finantien*, en den Heer TRUDAINE, *Intendant der Finantien*, om dit Geneesmiddel te beproeven, de uitwerking daar van te beveſtigen, en openbaar bekend te maaken. Ten dien einde heeft Mejufv. NOUFFER ons het volgend Berigt mede gedeeld, geſchreven door den Heer MOTTET, *Oud Geheime Raad en Chirurgus van de Stad* MORAT; die zedert bykans acht Jaaren vermaard geweeſt is, in het genezen van deze Ziekte.

VERKLARING

Van de Geneeswyze, welke Mejufvrouw NOUFFER, *by het toedienen van haar onfeilbaar Hulpmiddel tegen den Lintworm, in 't werk ſtield, en de Diëet, welke zy den Lyder, geduurende de Genezinge, doet in agt neemen.*

„ Mejufvrouw NOUFFER eiſcht van haare Ly-
„ ders geene andere byzondere voorberydinge, dan
„ op het oogenblik, wanneer het Middel zal gebruikt
„ worden. Op dien dag, moeten zy zig onthouden
„ van alle voedzel, na den middag maaltyd, en te-
„ gen den avond, omſtreeks 7 of 8 uuren, alleen-
„ lyk eenig Sop nuttigen, welker bereidinge (No. 1.)
„ word aangewezen; een quartier uurs daar na, geeft
„ zy hen een Beſchuit, en een glas gewoone Witte
„ Wyn, zuiver, of met water gemengd, of ook
„ wel water alleen, aan de geenen die geen Wyn
„ gewoon zyn. Indien de Lyder, op dien dag,
„ geen afgang gehad, of zig ſterk vermoeid heeft,
„ of indien hy aen verſtopping onderheevig is, welk
„ zelden gebeurd, als hy den platten Lintworm
„ heeft, dan doet Mejufv. NOUFFER hem een enkel
„ Lavement zetten (No. 2.), welk hy zo lang by zig
„ moet houden, als 't mogelyk is; vervolgens gaat
„ hy te Bed, en ruſt zo goed hy kan.

„ Den

„ Den volgenden dag, des morgens zeer vroeg,
„ omtrent 8 of 9 uuren, na het nuttigen van de Sop,
„ gebruikt hy in zyn Bed het onfeilbaar Hulpmid-
„ del (No 3), en om de walgingen te verdryven,
„ welke somtyds daar op volgen, kaauwt hy een Ci-
„ troen, of iets dergelyks; of gorgelt den mond
„ met eenig Vogt, zonder iets door te slikken; of
„ het is genoeg, indien hy zig van het opsnuiven van
„ goede Wyn Azyn bediend; doch wanneer, niet te-
„ genstaande deze voorbehoedzelen, de Walgin-
„ gen al te sterk, en de pogingen van den Lyder
„ om het Geneesmiddel by zig te houden, vrugt-
„ loos zyn, dan moet hy een nieuwe Dosis neemen,
„ zo dra de Walgingen ophouden, en vervolgens
„ tragten kort daar na in slaap te komen.

„ Na verloop van twee uuren, moet hy opstaan,
„ om den Purgeer Brok (No. 4.) in te neemen, het
„ zy op een maal, of op verscheiden tyden, en vervol-
„ gens een of twee kopjes slappe groene Thee drinken;
„ en het vertrek op- en -needer wandelen. Wanneer
„ nu de Purgatie zal beginnen haare uitwerkinge te
„ doen, moet hy vervolgens op nieuw een kopje
„ slappe Thee gebruiken, zo lang tot dat hy den Lint-
„ worm ontlast heeft: als dan en niet eerder geeft
„ Mejufvrouw NOUFFER hem een portie Vlees Nat,
„ en kort daar na nog eens, of eenige andere Sop,
„ indien de Lyder die liever verkiest. Hy houd
„ het Middagmaal, gelyk men doet, op den Dag
„ van eene Purgatie: na het Middagmaal, rust hy
„ een wynig, of gaat een Wandeling doen, hou-

„ dende zig den geheelen Dag gematigd. De Lyder
„ gebruikt tegens den Avond weinig, en vooral geen
„ ongekookte of zwaar verteerende Spyzen.

„ De Genezinge dusdanig gelukkig bewerkt,
„ geschied niet, by alle Lyders, met dezelfde ge-
„ wenschte uitwerking. Hy, die den Purgeer Brok
„ niet geheel by zig houd, of, die dezelve geen ge-
„ noegzaame afgang verwekt, neemt na verloop
„ van vier uuren, van twee tot acht vierendeel loods
„ Zout van *Sedlitz*, of by gebrek van dien, Zout
„ van *Epsom*, ontbonden in een kleine beker met
„ kokend water: men verandert de Dosis naar mate
„ het Temperament of de omstandigheden zyn.

„ Zo de Lintworm niet afgaat, als een Klomp,
„ of Kluw, maar als een gesponnen Draad zig ont-
„ laft (het geene inzonderheid gebeurd, wanneer
„ de Worm in taaije Slym is ingewikkeld, waar van
„ hy zig bezwaarlyk kan ontdoen) dan moet de Ly-
„ der op het gemak blyven zitten, zonder den Worm
„ uit te trekken, en een weinig warme flappe Thee
„ drinken. Somtyds is zulks niet toereikende, en dan
„ neemt men toevlugt tot een Dosis Zout van *Sedlitz*,
„ zonder van plaats te veranderen, tot dat de Worm
„ geheel ontlaft is.

„ Zelden gebeurd het, dat de Lyders, die dit
„ onfeilbaar Hulpmiddel en de Purgatie by zig hou-
„ den, den Worm niet ontlaften, een uur voor den
„ Middag Maaltyd: en dit geval heeft inzonder-
„ heid plaats, wanneer de Worm dood zynde, by

„groo-

„ groote klompen in de Darmen zitten blyft, zo
„ dat de uitgeworpen Stoffen, doorgaans zeer dun,
„ op het einde van het Purgeeren, den Worm voorby
„ gaan, en hem niet doen meede zakken. De Lyder
„ kan dan het Middagmaal houden, en men heeft
„ aangemerkt, dat de Spyze, gevoegd by een La-
„ vement, de ontlasting van den Worm te weeg
„ gebragt heeft.

„ Somtyds ontlast de Worm zig alleen, door de
„ werkinge van het onfeilbaar Hulpmiddel, voor dat
„ men het Purgeermiddel gebruikt heeft: als dan geeft
„ Mejufv. NOUFFER niet meer dan twee derden van
„ dat middel, of gebruikt, in plaatse van het zel-
„ ve, het bovengemelde Zout.

„ De Lyders moeten zig niet ontrusten, wegens
„ de hitte en ongemakkelykheid, welke zy geduu-
„ rende het gebruik van dit Geneesmiddel dikwils on-
„ dervinden, voor of na eene sterke ontlasting,
„ of wanneer zy gereed zyn, om den Worm te los-
„ sen: deze aandoeningen zyn voorbygaande en ver-
„ dwynen van zelve, of door behulp van Azyn door
„ den Neus opgesnoven.

„ Zy die het Onfeilbaar Hulpmiddel, en den Pur-
„ geer Brok weder uitgebraakt, of niet dan een ge-
„ deelte daarvan binnen gehouden hebben, losen
„ dikwils den Worm op dien dag niet. Mejufvrouw
„ NOUFFER laat hen dan des Avonds de toebereide
„ Sop (No 1) weder gebruiken, als ook Beschuit, en
„ Drank, en naar dat de omstandigheden zyn een Lave-
„ ment zetten, (No 2). Zo de Worm des Nagts

„ niet

„ niet geloosd word, geeft zy den volgenden „ Morgen, zeer vroeg, een nieuwe Dosis van haar „ Onfeilbaar Hulpmiddel. Twee Uuren daarna, zes of „ acht Vierendeelloods Sedlitzer Zout, en behandelt „ verder haaren Lyder, als den Dag te vooren, „ behalven dat zy den Purgeer Pil niet gebruikt.

„ Zy merkt eindelyk aan, dat de groote warmte „ de werking van haar Hulpmiddel een weinig ver- „ mindert, en heeft derhalven best geoordeelt haar „ Hulpmiddel in de Maand van *September* te ge- „ bruiken; doch zo zy geene keuze in het Saisoen had, „ en dat zy zig verpligt bevond, haare Lyders te be- „ handelen, op de heetste Dagen van den Zomer, „ dan gaf zy haar Hulpmiddel des Morgens zeer „ vroeg. Door deze voorzorge, heeft zy geen on- „ derscheid in de uitwerkingen, noch in de gevol- „ gen, kunnen bespeuren.

„ De *Eenzaame Lintworm* is het alleen, op welken „ het Hulpmiddel van Mejuf: NOUFFER een zekere „ en Onfeilbaare Uitwerkinge heeft, alhoewel zy het- „ zelve ook zeer dienstig houd voor het verdryven van „ den naar *Kauwoerden zaad gelykende Lintworm*: „ intusschen berigt zy, dat de laastgenoemde veel „ ongemakkelyker is te verdryven; en om iemant „ daar van te genezen, moet men dit Hulpmiddel „ meer of min herhaalen, en dikwils gebruiken, vol- „ gens de gesteldheid van den Lyder.

Na deze Verklaringe, werd besloten, dat men den 23 *Juny*, zou beginnen met de eerste proef- neemingen, welke de echtheid van het Hulpmiddel van

van Mejufvrouw NOUFFER zouden beveſtigen. Deze Jufvrouw benevens de Heer MOTTET, beproefden in onze tegenwoordigheid, volgens de aangeduide behandeling, de Sop, het Lavement, het Onfeilbaar Hulpmiddel, en de Purgeer Pil aan vyf verſchillende Perſoonen; ons voor af te kennen geevende, dat ſlegts één der Lyders buiten twyffel *den Eenzaamen Lintworm*; hadde, en dat zy veronderſtelde, dat haar Hulpmiddel alleen by deezen van eene goede uitwerkinge zoude zyn.

Deze Lyder was de Heer *Vincent*, Geboren te *Neufchatel* in *Zwitzerland*, woonende, zedert drie en een half Jaar, te *Parys*, op de plaats *Dauphine*, by den HR. *Mallet*, Koopman in Horologien, Oud zes- en twintig Jaaren, van een levendig en teder lighaams geſtel, en zeer mager. Hy was veeltyds met Melancholie bezet, had Colyken, Buikloop met walging verzeld, en by beurten verſtoppingen, met eetluſt, jeukingen in den Neus, eene pynlyke gewaarwording in het hol van de Maag, welke zig ter regter en ter linker zyde, als een band uitſtrekte. De Lyder had vyf Jaaren te vooren, te *Neufchatel*, voor de eerſte maal, een ſtuk van den Lintworm geloſt, ter lengte van omtrent twee voet, na dat hy veel Rozynen gegeeten hadde. Na verloop van twee Jaaren, kreeg hy buikpynen en buikloop, zo dat hy te *Parys* nog verſcheide andere ſtukken van den Lintworm ontlaste. Zes Maanden daarna, een Purgatie ingenomen hebbende, alleen met oogmerk om te Purgeeren,

raakte

raakte hy twee Ringen van den Lintworm kwyt; en na verloop van denzelfden tyd, loosde hy met een natuurlyke afgang, nog twee Ringen voor de laatſte maal. Hy was telkens genoodzaakt de Ringen af te breeken, anders bleef hy zonder verder gevolg hangen, of ging geheel in het Lighaam te rug (*c*). Volgens raadgeving van een vermaard Geneesheer, heeft hy te *Parys*, van den 8 *February* tot den 8 *May*, alle Morgen met een Nugteren Maag, een *Decoctum* gebruikt, bereid van twee oncen van den wortel van het Manlyk Varenkruid, en een vinger greep zoet Hout, in twee pintjes water gekookt, welk door uitwaaſſeming tot een pintje was gebragt; en by tuſſchenpoſen gebruikte hy Pillen van *Bontius*, tot een *Doſis* van 12 grein.

De Kragteloosheid van deze Hulpmiddelen heeft hem doen beſluiten, om zonder vertoeven van *Morat* te vertrekken, zo dra hy vernam dat Mejuf: NOUFFER zig te *Parys* bevond. Hy gebruikte dus des avonds, op den 22 *Juny*, de Sop (No. 1); daarna een Lavement (No 2), gelyk de vier andere Lyders; en den volgenden Dag, 's Morgens vroeg, ten 6 uuren, het Onfeilbaar Hulpmiddel (No 3); daarna de Purgeer

(*c*) Het is uit hoofde van dit laatſte teken, en om dat de Lyder hem ligtelyk herkende, op het zien van verſcheiden platte Wormen, dat Mejuf: *Nouffer* dit voorwerp heeft vertoont, als het eenigſte onder de vyf Lyders, die een Worm had, welken men den waaren *Lintworm* noemde.

geer Pil (No. 4), ten half negen uuren. Na verloop van een uur, kreeg hy eerſt een enkele gewoone Ontlaſting; in de tweede afgang, die 10 minuuten voor 10 Uuren geſchiedde, begon de Worm draadgewyze zig te ontlaſten; en na 25 minuuten, was hy dezelve geheel kwyt. Deze Lintworm, welke men hier by heeft afgebeeld (*Plaat I.*), was omtrent drie ellen lang; zyn Lighaam naar het einde veel breeder zynde, had langs den Koord of langwerpige Pyp, op verſcheiden tusſchen-ruimten, witte Tepeltjes (*Pl. I. I.*), zo groot, als korrels hennipzaat, en eenige kleine openingen ten naaſtenby langwerpig vierkant (*Pl. I. K.*), die by Dag doorſchynend waren. De Lintworm was zeer breed en dik, hebbende in het midden de breedte van omtrent vyf Lynen, en byna een derde Lyn dikte: zyn Lighaam verlengde zig van het andere einde, in een dunne hals of draad, van bykans twintig Duimen lengte, welke allengskens van dikte verminderde, en op zyn uiterſte einde, in zyn Diameter, niet dikker was dan een naay-draad. De Heer *Vincent* heeft, na het looſen van dezen Lintworm, nog twee middelmatige ontlaſtingen gehad. Wy zagen den Lyder eenige dagen daarna, in eene goeden welſtand, en zeer wel te vrede over zyne Genezinge.

Van de vier andere Lyders, ons door Mejufv. NOUFFER voorgeſteld, zullen wy ook iets melden, hebbende de tweede en de derde den Kauwoerden Worm, en de vierde en vyfde alleen, zo als men vermoedde, Wormen.

De

De tweede Lyder.

Monſr. *Olivau*, van *Bordeaux* had, ſedert verſcheiden jaaren, dikwils ſtukken van den Kauwoerden Worm geloosd. Op het laaſt van *Maart*, heeft het Hulpmiddel van Mejuf. NOUFFER hem, binnen weinige uuren, een ander ſtuk, van omtrent zes ellen lang, op het gemak doen ontlaſten; en op den dag, als hy in ons byzyn geneezen werd, loſte hy nog een ſtuk van één elle lang.

De Derde Lydereſſe.

Mejufvrouw *Dumont* van *Metz*, in *Lotharingen*, had zedert zes Jaaren, aarswormen geloſt, en dikwils ook ſtukken van den Kauwoerden Worm, van verſchillende lengten, welke van zelfs afgingen, en levendig waren. Op den dag van deze genezing, loſte zy ſtukken op nieuw, met aarswormen.

De Vierde Lydereſſe.

Mevrouw *Charles*, van *Marcousſi*, zes mylen van *Parys*, heeft, zedert drie Jaaren, ſtukken van een Worm van dezelfde ſoort geloſt, en op het einde van de maand *Mai*, een ronde Worm. Zy heeft dit Hulpmiddel insgelyks gebruikt, doch daar door geen Worm geloſt.

De Vyfde Lyder.

Monſr. *Daniel*, een goudſmit, in de ſtraat van *Huchette*, heeft nooit Wormen van eenige ſoort geloſt, maar hy geloofde met den Eenzaamen Lintworm gekweld te zyn, uit hoofde van de toevallen, welke hy in de maag en in den buik gewaar werd, en wegens

gens de menigvuldige geel en witagtige ſlymſtoffen, welke hy in den afgang ontlaſte, en die hy aanmerkte als afgebroken en ontbondene Wormen. By zyne ontlaſtingen van den 23. *Juny*, loſte hy nog meer ſlymerige ſtoffen, doch geene Wormen.

Het zal niet ondienſtig zyn aan te merken.

1o. Dat Mejufv. NOUFFER aan de derde en vierde Lyderesſen niet meer gegeven heeft, dan drie vierde van de Purgeer-Pil (No. 4), die zy by haar te huis bereid hadde, en gebragt in het huis, daar de Zieken byeen gekomen waren. Zy zeide ons, deze verandering gemaakt te hebben, uit hoofde van de zwakheid dezer beide perſoonen.

2o. Dat deze vyf Lyders door hunne Purgatien geen meer ongemak gehad hadden, als men anders door een gewoon Purgeer-Middel ondervind; ook geen ſnyding in de Darmen, of ongemakkelykheid gevoeld hadden.

3o. Dat zy alle bevonden hadden, omtrent een quartier uurs *na* het inneemen van de Purgeer-Pil, en de derde Lyderes een weinig *voor* het inneemen van dezelve, eene gewaarwording, of 'er iets drukkende en zwaars uit de Maag naar den Onderbuik overging. De eerſte Lyder inzonderheid heeft deze gewaarwording, op zulk eene merkelyke wyze gehad, dat hy op dat oogenblik geloofde, dat door de nieuwe vryheid van zyn Maag, en door de drukking en de zwaarte, die tot den Onderbuik was overgegaan, de Worm zyn oude zitplaats verlaaten hadde en beneedenwaards gekomen was.

4°. Dat alle deze Lyders, na dat zy hunne Sop (No. 1) des avonds, in een huis, daar zy by elkander byeen vergaderd waren, ingenomen hadden, yder naar zyn huis ging ſlaapen, en gebruikten het Lavement (No. 2), uitgenomen de derde Lyderes, welke aanſtonds een Lavement van enkel Water nam, doch daarna een tweede van Water met een weinig Olie gemengd. Den volgenden dag, kwamen zy weder by elkander, in het zelfde huis, alwaar zy op dezelfde uuren het onfeilbaar Geneesmiddel (No 3) en de Pil (No 4) ſtaandevoets innamen, en zig den geheelen dag niet na Bed begaven, uitgezonderd de derde Lyderes, welke beſtendig, dog zonder zig te ontkleeden, te Bed bleef liggen, en by wien de ſtonden, welke zy veel laater verwagte, dien zelfden dag te voorſchyn kwamen.

5°. Dat alle deze vyf Lyders met goede ſmaak, omſtreeks één uur, het middagmaal hielden; na het middagmaal, een of twee geringe ontlaſtingen kreegen, en den volgenden dag zig zeer wel bevonden.

Deze Proeven ons getoond hebbende, dat het voorgeſtelde middel van eene heilzame uitwerking en geenzins gevaarlyk was, oordeelden wy het beſt, dat wy zelve de Proeven daar van herhaalden op nieuwe voorwerpen; en om ons daar toe in ſtaat te ſtellen zo heeft Mejufv. NOUFFER ons de volgende Recepten medegedeeld, ook geſchreven door den Heer *Mottet*.

No. 1.

No 1. *De Sop.*

„ Neem anderhalf pond ſchoon water, vier of ſes „ lood goede Boter, en twee oncen Brood, „ aan kleine ſtukjes gebroken; doe daar by eene ge„ noegzame hoeveelheid zout, om het ſmakelyk te „ maken; kook alles op een goed vuur, en roer het „ dikwils om, tot dat hetzelve wel gebonden, en „ tot een goed broodnat bereid is."

No 2. *Het Lavement.*

„ Neem de Bladen van de *Maluwe* en *Witte Malu*„ *we*, van ieder een kleine hand vol; kook het in „ eene genoegzame hoeveelheid water, vermeng het „ met een vingergreep gemeen zout, en het door„ gezygt hebbende, doe 'er by twee oncen Olyven „ Olie."

No 3. *Het Onfeilbaar Hulpmiddel.*

„ Neem twee of drie vierendeel loods van den „ Wortel van het *manlyk Varenkruid*, afgeſneden in „ den Herfſt, en zeer fyn tot een Poeyer geſtampt; „ doe hetzelve in vier of zes oncen water van *Varen*„ *kruid*, of van Bloeſſem van *Lindebomen*. Dan moet „ de Lyder twee of driemaal van dit water, in een „ Beker ſchenken, en nadrinken, na dat hy den „ Mond wel omgeſpoeld heeft, om 'er niets in te „ laaten" (*d*).

Het

(*d*) Dit water van *Lindebomen Bloeſſem* of van *Varenkruid*

Het *manlyk Varenkruid*, hier door Mejufv. NOUFFER aangewezen, is de *Felix non ramoſa dentata*, C. B. Pin. 358, Tourn. Inſt. 536. *Polypodium filix mas* Linnæi, Sp. pl. 1551. Haar Wortel (Pl. *III*, *A*) is getekent horizontaal, in een gedrongen, voorzien met een groote menigte zeer ſtyve en regt om hoog ſteekende aanhangſels (*B*), welke de zelfsſtandige beginſels van de oude ſtammen zyn.

Deze aanhangſels (*C*), ter grootte van een kleine vinger, zyn zwart op hun oppervlakte, geelagtig van binnen, omringd op hun onderſte gedeelte met verſcheiden vliesagtige Schulpen (*D*), en benedenwaarts voorzien met een bosch langhairige Wortels (*E*); uit een der uiteinden van den Hoofd-Wortel, verheffen zig verſcheiden ſtammen (*F*), die, zonder zig in Takken te verſpreiden, twee tegen elkander overgeſtelde gelederen (*G*) langwerpige en pluimagtige Bladen onderſteunen (*H*), meer uitgebreid naar het midden der ſtam (*I*), en korter naar mate zy aan den top naderen (*K*). De blaadjes (*L*) uit welke ze t'ſaamengeſteld zyn, zyn tandagtig in haar omtrek, en de benedenſte oppervlakte is in den bloeytyd, beladen met kleine ronde en geele bundeltjes (*M*), die eevenredig verdeeld zyn; het vlies, dat ieder derzelve overdekt, vertoont, zo men het ter zyden open

is niet volſtrekt noodzaakelyk, en men kan alleen zuiver water in de plaats gebruiken. Mejufv. NOUFFER heeft in de genezinge van den 23. *Juny* enkel water gebruikt, wyl zy niet anders by de hand had: zy achtte dit verſchil van weinig belang te zyn.

open maakt, een menigte zaadkorrels; eerſt geele en dan zwartagtige, naarmate zy hun ſtofzaat geworpen hebben. Deze zyn de eenigſte deelen van de bevrugting, welke men in deze, als mede in alle gelykſlagtige planten kent, van welke men tot nog toe de Vrouwelyke *Organa* of werktuigen niet kan ontdekken.

Tot gebruik bewaart men den dikken Wortel (*N*) met zyn aanhangſels, zorgdragende, dat men de beide uiteindens affnyd, van welke het eene uiterſte (*O*) altyd te oud en ſponſieus, het andere (*P*) te jong en groen is. Het bewaarde deel moet vaſt en in een gedrongen zyn, zwart van buiten, en witagtig van binnen: men droogt ze zorgvuldig, en maakt ze tot Poeyer, wanneer men ze wil gebruiken.

Het *Vrouwlyk Varenkruid*, *Filix ramoſa major*, *pinnulis obtuſis non dentatis*, C. B. Pin. 357. Tourn. Inſt. 536. *Pteris aquilina*, Linnæi Spec. 1533. heeft bykans dezelfde hoedanigheden als het *Manlyke*, volgens het gevoelen van verſcheiden Geneesheeren. Men onderſcheid ze ligt door de Wortels, die eenvoudig en zonder aanhangſels zyn, door haare takagtige ſtammen, en eindelyk daardoor, dat de blaaden van buiten met een vliesagtig blaadje bekleed zyn, dat zig in elkander kronkelt, op de benedenſte oppervlakte, en bedekt de zaadkorrels, die langs den rand geplaatſt zyn.

No. 4. *De Purgeer-Pil.*

„ Neem het algemeen Mercuriaal Geneesmiddel

„ (*panacée mercurielle*) viermaal geſublimeerd, en bes-
„ te *Reſina Scammonii van Aleppo*, van elks tien
„ grein, *gom-gut* van een goede en friſe kleur,
„ zes of zeven grein: maak ieder op zig zelve tot
„ een fyne Poeyer; meng het vervolgens onder
„ een, om 'er met een goede bereidinge van de
„ Hyacinth een Pil van te maken."

Dit Recept, welk Mejufv. NOUFFER van haar Man ontvangen heeft, kan men veranderen ten opzigt van de doſes, en zy heeft verſcheiden jaaren hetzelfde goed gevolg daarvan gehad, wanneer zy de *gom-gut* tot vier greinen vermeerdert heeft. Het is zelfs in deze laatſte Proportie, dat de *Purgeer-Pil*, op den 23. *Juny* aan de vyf Lyders is gegeeven. Mejufv. NOUFFER, die deze Geneesmiddelen toebereid, en mede uit *Zwitzerland* gebragt heeft, had zig bediend van het gewigt van dat land, desgelyks van dat van *Duitsland*, van welke een vierendeel loods alleen verdeeld word in 60 grein. Hieruit volgde, dat om te *Parys* de Purgeer-Pillen van hetzelve gewigt te maaken, men ieder doſis met een zesde gedeelte moeſt vermeerderen, en neemen twaalf grein *Scammonium*, ook even zo veel van het algemeen *Mercuriaal* Geneesmiddel, en vier grein meer dan twee derde van de *gom-gut*, *Parysch* gewigt, om dat het vierendeel loods van *Parys*, verdeeld is in twee en zeventig grein. Wy zyn ook onderregt, dat alhoewel Mejufv. NOUFFER, volgens de onderrigting van haar Man, zig gewoonlyk bediend had van de opregte *Reſina van Scammonium*, het egter gebeurd is, dat zy onweetende in ſteede van het gemelde

Scam-

Scammonie, *de Reſina Jalappe* gekogt en gebruikt heeft, zonder eenig onderſcheid in de uitwerkinge vernomen te hebben; zy beklaagde zig alleen, dat deze *Reſina* gepulveriſeerd, een geelagtige kleur behield, daar integendeel de andere door haaren Man gebruikt, (en gevolglyk boven die te achten) van een wit en groene kleur was.

Na dat wy eene zekere kennis hadden, van de Geneesmiddelen aan ons onderzoek toebetrouwd, zo nam de Hr. *Cadet* op zig, om dezelve voor onze oogen te bereiden, en wel in tegenwoordigheid van Mejufv. NOUFFER, en den Heer MOTTET, die dezelve zeer goed bereid vonden. Men verkoos den Wortel van *Varenkruid* wel gedroogd en geplukt in de laaſtleden Herfſt: men heeft 'er alle onnutte deelen afgezonderd, en de reſt zorgvuldig gepulveriſeerd. Deze Poeyer werd in verſcheiden Pakjes ieder van drie vierendeel loods verdeeld.

Het algemeen *Mercuriaal Geneesmiddel* van den Hr. *Cadet* was *Mercurium Dulcis*, zevenmaal geſublimeerd. De *Reſina van Scammonium*, was daags te vooren geprepareerd, doordien men van eene van de beſte Aleppiſche Scammonie met wyngeeſt gemaakte Tinctuur, tot een drooge Poeyer liet uitwaasmen. Deze *Reſina* tot een klomp gemaakt, vertoonde zig zwartagtig, maar in dunne Schyfjes geſneden, werd dezelve doorzigtig en van een Hyacinth coleur; tot een Poeyer bereid, was ze van een wit, groenagtige kleur. Om de Pillen te bereiden, pulveriſeerde men eerſt de helft van de *Scammonium*, in een Vyzel van Kyſteen, met een Stamper van denzelfden

ſteen: vervolgens deed men daar by het algemeen Mercuriaal Geneesmiddel, en men ſtampte deze beide ingredienten te zamen tot een zeer fyn Poeyer; vervolgens deed men er *gom-gut* by, en Mejufv. NOUFFER maakte ze tot een ſlikbrok of Pil, met een genoegzaame quantiteit van 48 tot 60 grein van de bereide *Hyacinth*, bedienende zig ten dien einde van haar duim en een mes. Dus maakte men verſcheide Pillen, elk zamengeſteld van tien grein van het algemeen Geneesmiddel, ook zo veel van de *Scammonium*, en vier grein van de *gom-gut*, *Paryſch* gewigt (*e*).

Deze verſcheide Pakjes werden verzegeld, en dien zelfden avond, gaf men ten Huize van den Hr. *Cadet*, de Sop (No. 1), aan de Lyders, die dit algemeen Geneesmiddel moeſten gebruiken; tegens den avond vervoegde zig een ieder na zyn Huis, en zy kwamen den volgenden dag, zynde den 26. *Juny*, wederom ter beſtemder plaats te zamen; en wy behandelden hen, volgens de te vooren aangewezen manier en hadden den volgenden uitſlag.

Eerſte Lydereſſe.

De Vryſter *Le Grand*, uit het *Canton Fribourg*, in *Zwitzerland*, oud 33 jaaren, woonende zedert negen jaa-

(*e*) Uit vreeze van de Lyders aftematten, die zig aan de eerſte Proefmiddelen moeſten onderwerpen, bediende men zig, op verzoek van Mejufv. NOUFFER, van *Paryſch* gewigt, zynde een zesde gedeelte ligter, dan dat van *Duitsland*.

jaaren te *Parys*, voor Keukenmeid by den Heer *Naudon*, Procureur in het *Chatelet*, in de ſtraat *Four*, in de Voorſtad van *St. Germain*, zynde van eene gewoone lighaamsgeſteldheid, heeft ons gezegt, dat zy zedert vyf jaaren den Eenzaamen Lintworm by haar ondekt, en een gedeelte van denzelven, door behulp van een Purgeermiddel, gelooſt hadde. Zy gevoelde nooit kitteling in de Neus, maar had Buikpynen, en geduurige kloppingen in de kuil van de Maag; veeltyds beſpeurde zy een afkeer voor eeten, en walgingen met brakingen van wateragtig vogt; als mede eene byna beſtendige buikloop, en geſtadig een gevoel van iets, welk haar naar de keel ſchoot, als of het haar verworgen wilde; waardoor by haar braakluſt ontſtond, dewelke met weder inſlikken voorby ging. Zy had de ſtonden niet op haar tyd, en ondervond alle maanden eenige duizeligheid. Haare ſtoelgangen waren witagtig, gelyk wanneer men veel melk gegeeten heeft; zy had te vooren, geduurende vyf weeken gekookt water met kwikzilver ingenomen, waar in men ook iets van den Wortel van *Varenkruid* had gemengd.

Des morgens vroeg, ten 8 uuren, gaf men haar de Poeyer (No. 3,) tot een doſis van drie vierendeel loods. Omſtreeks half negen uuren, werd zy eene nieuwe verligting in de Maag gewaar, en kort daarna eenige drukking of zwaarte in den Onderbuik; ten negen uuren gebruikte zy, uit hoofde haarer neiging tot braaken, niet meer dan drie vierde van de Purgeer-Pil (No. 4), den dag te vooren bereid. Deze omzigtigheid gevoegd by die geene, welke ons

het *Parysch* gewigt, in de plaats van het *Duitsch* gewigt, heeft doen neemen, vertraagde de ontlaſtingen, zo dat men haar tegen elf uuren, een half lood van *Sedlits Zout* moeſt ingeven, en zulks vyf uuren daarna herhaalen; vervolgens na verloop van één uur, het Lavement (No. 2). Ten twee uuren, at zy met ſmaak, maar een half uur daarna zette men haar een Lavement, en zy gaf weder alles over, wat zy gegeeten had. Dien dag en den daar op volgenden nagt, kreeg zy nog meer brakingen: in haare ſtoelgangen, ten getalle van 18 of, 20 in die tusſchentyd, was de ontlaſting telkens zeer weinig, zynde de laatſte zeer ſchuimagtig en wit. De zwaarte in den Onderbuik, welke zy ontdekt had, anderhalf uur na het inneemen van het algemeen hulpmiddel, duurde tot vier uuren des morgens. Toen had zy voor de eerſte maal eene ſterke ontlaſting, in welke zy, by hoopjes, twee volkomen Lintwormen van verſcheiden ellen lang ontlaſte, zynde dezelve vyf lynen breed, en eindigende ieder met een hals of zeer lange draad, van welke de eene een elle lang, doch de andere veel korter was. Deze Lintwormen waren zeer week en ligt breekbaar, uit hoofde van hun lang verblyf in de groote darmen, en de daarin zynde ſtinkende ſtoffe. Deze ſterke ontlaſtinge werd gevolgd van drie andere minder ſterke, en de Lydereſſe begaf zig geheel genezen naar Huis.

Tweede Lydereſſe

De Vrouw *Cornu*, geboren in *Beaumont*, in 't *Can-*

ton

ton van FRIBURG in *Zwitzerland*, acht en dertig jaaren oud, de Huisvrouw van een *Zwitzer* in dienſt van Mevrouw de *Marquiſin van* ALBERT, woonende in de ſtraat *Caſette*, in de Voorſtad van *Saint Germain*, zynde van een mager en teder lighaamsgeſtel, en woonende zedert zes jaaren te *Parys*, heeft van haar 17de jaar af, beſpeurd, dat zy met den Eenzamen Lintworm gekweld was, om dat zy in haar eerſte Kraam, door een buikloop, groote ſtukken van dien Worm had ontlaſt. In de drie volgende jaaren, beſpeurde zy geen ongemak, maar op het einde van dien tyd, kreeg zy eene beſtendige Buikloop, van achttien maanden lang, geduurende welken tyd, zy geen ander voedzel gebruikte als Melk en Gort. Vervolgens kreeg zy geweldige Buikpynen, welke zig alle twee Maanden vernieuwden; de geene, die zy geduurende den laatſten Winter ondervond, duurden veel langer, en werden verzeld van een Buikloop, in welke zy vyfmalen zeer lange ſtukken van den Lintworm loſte. Van tyd tot tyd, had zy verſtoppingen van zeven of acht dagen, geduurende welke zy geen ontlaſtinge kreeg, maar na dezelve ontlaſte zy door de ſtoelgang, met pyn, roodagtig water met zwartagtige en ſlymerige velletjes vermengd. Deze geduurige Buikloopen hadden haar een heblyke uitval van den Aarsdarm veroorzaakt. Bovendien had zy de ſtonden niet, op een behoorlyken tyd, en ondervond zomtyds, geduurende een en meer Maanden, walgingen, zonder Brakingen, Hartkloppingen by de minſte beweeginge, pynen omtrent den Navel, en in

de

de kuil van de Maag, mitsgaders jeukingen in de Neus, en in het Fondament.

Zy gebruikte het algemeen Geneesmiddel, tot een dosis van drie vierendeel loods, op den 26 *Juny*, ten zeven uuren des morgens, en ten negen uuren een weinig meer dan de helft van de Purgeer-Pil; de oorzaaken, welke de werkinge van het Purgeermiddel, by de eerste Lyderes verhindert hadden, waren ook van dezelfde uitwerkinge by deeze Vrouw, die byna dezelfde toevallen ondervond; uitgezondert de pyn in de Maag, die niet van plaats veranderde, noch in den Onderbuik overging. Ten een uur namiddags, gaf men haar een half lood Zout van *Sedlitz*; ten twee uuren, at zy met smaak, en ten vier uuren, gebruikte zy een Lavement (No 2). Geduurende dien dag en avond, had zy vier of vyfmaal middelmatige stoelgangen, zonder pyn; ook sliep zy dien nagt redelyk, maar werd telkens wakker, door verscheiden stoelgangen, van welke vier of vyf zeer sterk waren. Des morgens ten vyf uuren, vond men in haar onderspeekbekken een Worm, die zy, zonder het gewaar te worden, gelooft hadde; en het bekken ter deeg onderzoekende, werd men gewaar dat 'er twee onderscheiden Lintwormen in waren, waarvan eene, ten half zeven uuren, levendig en zig beweegende gezien werd, door den Heer *Jussieu*, die den nagt by den Heer *Cadet* had doorgebragt, om de Lyders aldaar van dienst te kunnen zyn. Deze twee weeke Wormen, die in verscheiden stukken gebroken waren, uit hoofde van hun lang verblyf in het lighaam en in de stoffe, hadden de breedte van vier of vyf ly-

nen,

nen, zynde de één witagtig grys, en de andere geelagtig en een weinig dunner. De Lyderes bevond zig, niet tegenſtaande haare ontlaſtingen, niet zeer afgemat en vry wel.

Het is niet ondienſtig hier by aan te merken, dat Mejufv. NOUFFER haar drie weeken te vooren Purgeerkoekjes, die de Wormen verdryven, in een kleine doſis ingegeven hadde, om door de ontlaſting de ſoort van Worm, die haar de ziekte veroorzaakte, te ontdekken. Deze Purgeerkoekjes, welker toebereiding wy, op het einde van deze Verhandeling zullen opgeven, verwekten by haar geduurende drie agtereenvolgende dagen, omtrent viermaal ieder dag, afgang, en verzwakten haar, zonder dat de Worm te voorſchyn kwam; zulks gebeurde niet dan na verloop van tien dagen, toen zy de Aarswormen en vier of vyf ellen van den witten Lintworm ontlaſte.

Derde Lyder.

De derde Lyder is Monſr. *Allain*, van een middelmatig geſtel, acht en veertig jaaren oud; een matras kaarder, in de ſtraat *Carpentiere* in de Parochie van *St. Sulpitius*, woonende by Mejufv. *Capelle*, geboren te *Parys*, daar hy bykans altoos zyn verblyf gehad heeft. Volgens zyn verhaal loosde hy, voor 30 jaaren, na een Colyk, verzeld van Buikloop, een lang ſtuk van den Eenzaamen Worm (*f*), en zedert dien

(*f*) Men toonde hem een *Eenzaamen Worm*, en een *Kauwgerden Worm*, en hy zag, dat de zyne van de laatſte ſoort was.

dien tyd, ondervond hy ieder jaar vier of vyfmaal dezelfde toevallen, en ontlafte telkens ook nieuwe ſtukken van den Worm, welke hy altoos genoodzaakt was te breeken. Ook gevoelde hy omtrent den Navel eene doove en hebbelyke pyn, onaangenaamheden in de Maag, bedwelming, matheid en pynen in de leeden, walgingen en zomwylen jeuking in de Neus.

Deze Lyder heeft des morgens, ten zeven uuren, het algemeen Geneesmiddel ingenomen, tot een doſis van drie vierendeel loods, en ten negen uuren de geheele Pil, welke wy den dag te vooren bereid hadden. Des morgens vroeg, werd hy gewaar, dat de gewoone bezette ſtoffe uit de Maag nedergezakt was in den Onderbuik; zyn Fondement ſcheen hem geſloten te zyn, als door een ophooping van ſtoffen, welke de ontlaſtingen beletteden. Om nu den afgang te verhaaſten, gaf men hem tegen den middag een lood Zout van *Sedlitz*, en een uur daar na even zo veel; hy hield ten twee uuren het middagmaal met veel ſmaak; tegen vier uuren wierd hem het Lavement (No 2) gezet, en ten zes uuren een tweede van water, in welk men drie vierendeel lood gemeen Zout had doen ſmelten. De ontlaſtingen begonnen niet dan na den maaltyd, en waren niet zeer menigvuldig op dien dag. In den nagt had hy twintigmaal vry ſterk afgang: des morgens om vyf uuren, raakte hy de dikke bezettinge in den Aarsdarm kwyt, en de Lyder beſpeurde, dat dit de Worm was, aan ſtukjes gebroken. Bovendien kreeg hy nog eenige gemakkelyke en wateragtige ontlaſtingen. De gelooſte Lintworm was zes ellen lang en zyn hals of de

draad

draad drie ellen; zyn lighaam was breed en zeer dik, zyn coleur helde naar het aschgraauwe, zyn lang verblyf in het lighaam en in de vuile ſtoffen hadde hem week gemaakt; het dunſte gedeelte van de hals was afgezondert, en bykans tot een koek geplakt. De Lyder was toen wel te moed', en in een goede geſteldheid.

De Vierde Lydereſſe.

Geduurende dat wy des avonds, den 26ſten by den Hr. *Cadet* met de Lyders, van welke wy terſtond zullen ſpreeken, bezig waren, kwam by ons de Vrouw *Margareta Schmidt* van PETERSBURG, oud twee en dertig jaaren, van een teer lighaamsgeſtel en mager, woonende zedert een jaar te *Parys*, by den Heer *Lebas*, Meeſter *Chirurgyn* in de ſtraat *Chriſtina*, om zig in de Vroedkunde te oeffenen. Zy berigte ons, dat zy reeds zedert tien jaaren ſtukken van den Lintworm had begonnen te looſen, en dat zy nog, zes dagen geleeden, een ſtuk door den afgang was kwyt geraakt. Verder zeide zy, dat zy doorgaands met pyn in de Maag gekweld was, die zig als een band tot den Bovenbuik naar byde de zyden verſpreidde; ook gevoelde zy hoofdpynen, bedwelmdheid, walgingen, buikpynen, pyn in de lenden, jeukingen in de Neus, dog zelden had zy Buikloop. Zy verhaalde, dat zy in *Rusland* eenige hulpmiddelen gebruikt had, die zy zig niet meer wiſt te herinneren, en dat zy te *Parys* daar van geen gebruik gemaakt hadde. Wy gaven haar dien zelfden avond het broodnat met boter, en het

La-

Lavement, zo als het Recept boven is opgegeeven.

Den volgenden dag, den 27. *Juny*, een quartier voor zeven uuren, gebruikte zy het Poeyer tot een doſis van drie en een half vierendeel loods; vervolgens ten half tien uuren de Purgeer-Pil, beſtaande uit tien grein van het algemeen Mercuriaal Geneesmiddel, tien grein van de *Reſina van Scammonium*, en vier grein van de *gom-gut*, *Duitsch* gewigt (*g*), en een genoegzaame hoeveelheid van de bereide *Hyacinth*. Kort daar na vernam zy, dat de verſtopte ſtoffe uit de Maag naar den Onderbuik zakte; en een quartier voor twaalf uuren, loſte zy met den derden afgang, zonder het te weeten, op eenmaal, in een klomp, twee witte Lintwormen, zynde in hun geheel met hun draad; welker gedaante geleek naar de Afbeeldinge, die de Heer *Le Clerc* (*Pl.* 7. *Fig.* 1.) ons heeft medegedeeld. De kortſte Lintworm was drie en een half el lang; deszelfs draad door het vergrootglas gezien, ſcheen zig te eindigen met een klein knobbeltje, gelykende naar de bek van een endvogel, en was van een roode kleur. De draad van den anderen Lintworm, insgelyks door een vergrootglas gezien, ein-

(*g*) In deze laatſte Proefneeming heeft men het *Duitsch* gewigt voor het *Paryſche* genomen, om te zien of de vertraagde uitwerkinge van het hulpmiddel in de voorgaande Lyders, uit de vermindering van de doſis ontſtond. De ondervinding beveſtigde de waarheid van deze giſſinge, om dat het bydoen van een zesde gedeelte, veel ſchielyker de ontlaſting van den Worm veroorzaakte.

eindigde zig met een krul van twee en een halve kring, die zig in wyngeeft in een regte lyn veranderde.

Drie andere perſoonen, die meenden, met den Eenzaamen Lintworm gekweld te zyn, daar wy intuſſchen oordeelden, dat zy een andere kwaal hadden, verlangden echter het Hulpmiddel van Mejufv. NOUFFER te gebruiken, doch hetzelve was van geen andere uitwerkinge, als dat zy ſterk afgingen, en door dien ſtoelgang veel ſlym kwyt raakten. De Perſoon *Olivau*, een der Lyders van den 23 *Juny*, die, in de twee voorgaande behandelingen, twee ſtukken van den Kauwoerden Worm geloſt hadde, kreeg by deze laatſte Proefneeming, welke hy vrywillig ondernam, geen ontlaſtinge meer; het geene ons deed vermoeden, dat hy geheel genezen was. Monſr. *Daniel*, een andere Lyder, die ook verlangde de Proefneeming te hervatten, raakte in deze Proefneeming niet dan ſlymige ſtoffen kwyt, het geen hem zeer verligte, en tevens overtuigde, dat zyn kwaal niet, door een Lintworm, was veroorzaakt.

Dusdanig nu zyn de Proefneemingen, die wy gedaan hebben, om de kragt van het Hulpmiddel van Mejufv. NOUFFER te beveſtigen, en welke ons verpligt hebben onze goedkeuringe aan dezelve te geeven.

Dit algemeen Hulpmiddel moet men intuſſchen niet aanmerken, als een nieuwe ontdekkinge; de uitwerkinge van het *Varenkruid* op den Lintworm is van ouds reeds zeer bekend geweeſt.

THEOPHRASTUS (*h*) meld van haar Wortel tot een doſis van een lood in Amandelmelk, als een zeer bekwaam middel, om de platte Wormen te verdryven. DIOSCORIDES raad ook dit Hulpmiddel aan tot dezelfde doſis, en hy voegt 'er by, dat deszelfs uitwerkinge veel zekerder is, wanneer men hetzelve vermengd met 40 grein *Scammonium*, of zwart Nieskruit; voornamelyk begeerthy, dat men vooraf Knoflook gebruikt. PLINIUS, GALENUS, ORIBASIUS en AETIUS ſchryven dezelfde deugd aan het *Varenkruid*

(*h*) *Filix fœmina utilis contra interaneorum animalia lata, mella ſubacta, & contra tenuia in vino dulci cum farinâ hordeaceâ data.* Theophr. hiſt. plant. Gazâ interprete, *lib. IX, cap.* 20..... *Filicis maris* (*Pteris*) *radix lumbricum latum excutit, quatuor drachmarum pondere, cum aquâ mulſâ accepta; meliùs autem ſi cum ſcammoniæ, aut veratri nigri obolis quatuor quis exhibeat. Verùm eos qui accipiunt allium priùs ediſſe oportet..... Filicis fœminæ* (*Thelypteris*) *radices cum melle in eclegmate ſumptæ latum lumbricum expellunt; cum vino verò potæ, drachmarum trium pondere, rotundum lumbricum excutiunt.* Dioſcorid. Mater. med. interprete Cornario, *lib. IV, cap.* 163... *Filicis* (*tum maris, tum fœminæ*) *radices pellunt interaneorum animalia..... Utraque alvum ſolvit, primò bilem trahens, mox aquam, meliùs Tæniàs cum ſcammonii pari pondere.* Plin. hiſt. nat. *lib. XXVII, cap.* 9.... *Filix mas radicem habet maximè utilem, latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmis cum melicrato bibat.* Galen. ſimplic. *lib.* 8. Princip. medic. Aëtius, *p.* 49. Oribaſ. *p.* 608.

kruid toe, waaromtrent zy nagevolgd zyn, door AVICENNA, en andere Arabiſche Geneesheeren. DORSTENIUS (*i*), VALERIUS CORDUS, DODONEUS, MATHIOLUS, DALECHAMP, die uitleggingen over *Dioſcorides* gemaakt, of hem in veele ſtukken nageſchreven hebben, haalen gezamentlyk het *Varenkruid* aan, als een onfeilbaar Hulpmiddel, tegen den Lintworm. SENNERT (*k*), en BURNET na hem, pryzen desgelyks in zulke gevallen het water aan, waar in die Plant geweekt is, of een Poeyer van dezelve, tot een doſis van één vierendeel loods, voor Kinderen en drie vierendeel loods, voor oude lieden, te neemen. SIMON PAULI (*l*), aangehaald door RAY en

(*i*) Dorſtenii botanic. *p.* 124.... Dodon. hiſt. ſtirp. *p.* 459..... Mathiol. comment. in Dioſcorid. *p.* 1289.... Dalechamp. hiſt. plant. *p.* 1222..... *Filix mas germanicè* Faren, *ſive* Faren-kraut *vocatur*, *propterea quòd latos ventris lumbricos expellat*, *quos Germani* Faren *nominant.* Valer. Cord. annot. in Dioſcorid. p. 76.

(*k*) *Commendatur imprimis filix*, *è quâ recenti aqua diſtillata datur*, *vel pulvis*, *drach.* ß. *pondere*, *infantibus*; *natu majoribus*, *drach. I*; *adultis*, *drach. III. pondere*, *cum aquâ galegæ*, *quæ ſine ullis moleſtiis vermem & lentè & citò*, *ſi velis*, *enecat.* Sennert, pract. *p.* 420. Burnet, Theſ. medic. *p.* 648.

(*l*) *Filix lumbricos longos ac latos enecat*, *quorum præſentiſſima peſtis eſt..... eamque inter ſecretiſſima ſua ſecreta*, *adverſùs lumbricos habent & venditant agyrtæ.* Simon Pauli quadrip. bot. *p.* 301 Raii, hiſt. plant. *vol. I*, *p.* 149 Geoffr. mat. medic. *vol. III. p.* 476.

en GEOFFROY, merkt het aan, als het kragtigſte vergift tegen de platte Wormen, het welk de grondſteen gelegd heeft, tot de geheime Hulpmiddelen, door de Kwakzalvers zo zeer geroemd, voor deze ziekte. ANDRY (*Génér. des vers, pages* 246 *en* 249.) verheft het gediſtilleerd Water van *Varenkruid* boven derzelver Wortel, tot een Poeyer bereid; of hy gebruikt deze niet dan onder de gedaante van een *Opiaat*, en gemengd met andere Hulpmiddelen.

Deze Schryvers zyn het niet alleen, die van den Lintworm geſchreven hebben; verſcheiden andere melden ook van denzelven, alsmede van de kwaalen, welke hy veroorzaakt, en de wyze, hoe die te geneezen. Byna alle melden zy van het Varenkruid; maar ter zelver tyd geeven zy ook andere hulpmiddelen aan de hand, als even geſchikt, om den worm te dooden. Zodanige zyn, by voorbeeld, de baſt van den wortel eener Moerbezieboom; het ſap van de *Auricula muris* (*m*), de wortel van de *chameleon niger* (*n*); die van *Gember*, van de *Zedoary*; de afkookſels van *Schalie*, *Averuit*, *Alzem*, *Polei*, *Orego*, *Hy-*

(*m*) *Alſine myoſotis ſive auricula muris.* Lobel ic. 461. *Echium ſcorpioides aivenſe.* C. B. pin. 254. *Lithoſpermum arvenſe minus.* Tourn. inſt. 136. *Myoſotis ſcorpioides.* Linn. ſpec. 188.

(n) *Chamæleon niger.* Dioſcorid. *Chamæleon niger umbellatus, flore cæruleo hyacinthino.* C. B. Pin. 380. *Carthamus aculeatus, carlinæ folio, flore multiplici, veluti umbellato.* Cor. inſt. 33. *Carthamus corymboſus.* Linn. ſpec. 1164.

Hyſoop, en in 't algemeen alle bittere en welriekende kruiden &c. Zommigen willen, dat dit Specifiek, enkel in wyn, of in amandelmelk zal geweekt worden; anderen voegen hier een *purgeer middel* by, 't welk volgens hun gevoelen, deszelfs kragt vermeerdert.

Eenigen gelyk ORIBASIS (*a*), SILVIUS, en anderen onderſcheiden dit Algemeen Geneesmiddel, dat den Worm doodt, van het purgeermiddel, dat hem ontlaſt, en raaden, om zig, op verſchillende tyden, daar van te bedienen. SENNERT (*p*) deze geneeswyze aan-

(*o*) *Hæc breviſſimo tempore lumbricos interimunt, quos poſtea medicamentum educit.* Principes medic. Oribaſ. *p.* 329.... *Lumbrici ſi adſunt, ægri ſanantur.* 1°. *victûs ratione*..... 2°. *remediis necantibus lumbricos*.... *abſinthio, abrotano*... *menthaſtro, allio, radice filicis maſculæ, radice graminis, &c.*... 3°. *remediis enecatos expellentibus, ut aloë, abſinthium, rhabarbarum*.... *& (præcipuè pro lumbricis latis) pilulæ ex aloë, myrrhâ, croco*....*&c.* Sylvius, *p.* 442.

(*p*) *Fortioribus medicamentis opus eſt ut interficiantur lumbrici lati. Quapropter etſi in teretibus purgantia cum interficientibus commodè admiſceantur; præſtat tamen in latis, nulla iis purgantia primùm admiſcere, cùm purgantia non ſinant medicamenta vermes interficientia diù in inteſtinis hærere, ſed ea citò per alvum ſecum educant. Si verò priùs exhibeantur medicamenta quæ ipſum debilitent, totus rotundus factus ad pilæ figuram exit, & homo ſanus evadit.* Sennert, pract. *p.* 420. Burnet, Theſ. med. *p.* 648.

aanneemende, geeft daar van eene zeer voldoende reden. Zo men, zegt hy, het Purgeermiddel by het Specifiek Geneesmiddel voegt, dan dryft hetzelve het Specifiek Geneesmiddel met zig uit; voorkomt zyne werkinge, en geeft aan hetzelve geen tyd, om den Worm te dooden, die vervolgens aan de voortgaande ontlasting tegenstand bied. Integendeel, wanneer het Specifiek tyd heeft, om den Worm te dooden, en van plaats te doen veranderen, zal het Purgeermiddel, dat naderhand gebruikt word, het een met het ander uitdryven, en de genezinge word schielyk bevordert, inzonderheid zo men vooraf zorge draagt de eerste wegen glibberig te maken.

Deze voorzorgen zyn noodzaakelyk, om de geneeswyze met zekerheid, te bevorderen, en men ziet, dat Mejufv. NOUFFER dezelve, in haare geneeswyze, niet verzuimd heeft; de Sop, en het Lavement, welk zy den dag te vooren aan den Lyder geeft, maaken de darmen glibberig, en bereiden den uitgang voor de vervuilde stoffen. De poeijer van het Varenkruid, des morgens genomen, doodt en verdryft den Worm, het geene de Lyders gewaar worden, door de vermindering van pyn in de maag, uit welke eene zwaare stoffe naar den onderbuik zakt. De Purgeer-pil, twee uuren daarna toegediend, veroorzaakt eene volkomene ontlasting; zynde dezelve zamengesteld van zodaanige middelen, die alle op een keer ontlastende en Worm-verdryvende zyn, en bovendien nog eene regtstreekfche werkinge op den Worm hebben, en welke, op zig zelfs door verschei-

den

den Geneesheeren gebruikt, dikwils voldoende geweeſt zyn, om den Worm te verdryven. Zo dit purgeermiddel wat te ſterk mogt ſchynen, moet men zig herinneren, dat de Lyders, aan welke wy de proefneeming gedaan hebben, niet het minſte nadeel hier door is toegebragt, en dat zelfs door eenmaal de doſis verminderd te hebben, de ontlaſtingen vertraagd zyn. Men moet vervolgens acht geeven op den ouderdom en het temperament der Lyders; en het is beſt, dat deeze proefneemingen door zodanige Geneesheeren verrigt worden, welke bekwaam genoeg zyn, alles na bevinden van omſtandigheden in te rigten. Zo het purgeermiddel al te zwak is, zal de Worm reeds afgezonderd, en na beneden gezakt, door het algemeen hulpmiddel, te lang in de darmen blyven zitten, en daar aan ſtukken gebrooken zynde, by ſtukken en brokken zig ontlaſten; maar als het purgeermiddel te ſterk is, dan veroorzaakt het al te ſterke prikkelingen en veel ongemak in de ontlaſtingen. Mejufv. NOUFFER had hier omtrent een byzondere zetregel, welke zy, door eene langduurige ondervindinge, gemaakt hadde.

Deze geneeswyze, gelyk men ziet, is gedeeltelyk oorſpronkelyk van de oude Geneesheeren; misſchien zal men dezelfde uitwerkinge, door verſchillende middelen, kunnen te weege brengen, maar de wyze hoe te gebruiken, is niet onverſchillig. Men zal altoos omtrent den goeden uitſlag zeekerder zyn, zo men de voorzigtigheid gebruikt, om den doortogt van het gedarmte te bevorderen door ſlibberigheid, en dat men den Lyder het Specifiek een wei-

nig tyds voor het purgeermiddel ingeeft. Aan deze handelwyze geloven wy, dat Mejufvrouw NOUFFER het beſtendig goed gevolg van haare geneeswyze verſchuldigt is, en toeſchryven moet.

Dit Hulpmiddel heeft ook eene werkinge op den *Kauwoerden Lintworm*, maar wyl de ringen van denzelven zig ligtelyk van elkander ſcheiden, zo is het bykans onmogelyk, om denzelven geheel te verdryven, of te doen ontlaſten. Men moet derhalven verſcheidemaalen het gebruik dier Geneesmiddelen herhaalen, zo lang, tot dat de Lyder geene brokken meer van den Worm ontlaſt. Ook vernieuwt men het gebruik dier Geneesmiddelen, wanneer na de ontlaſting van een Eenzaamen Lintworm, weder een nieuwe Lintworm in de gedarmten aangroeit. Doch dit laatſte geval gebeurd zelden, het geene ook aanleidinge gegeeven heeft, om te geloven, dat een Lyder niet meer dan één Worm te gelyk by zig kan hebben, en dat hy, om deze reden, de *Eenzaame Lintworm* genaamd is geworden, welke eens uitgedreven en ontlaſt zynde, 'er nooit een andere of tweede in de plaats komt; doch de ondervinding heeft de valsheid van dit vooroordeel aangetoond. Somtyds volgen deze Wormen de een op den anderen, en menigmaal zyn 'er verſcheiden te gelyk in de gedarmten tegenwoordig. Men heeft dikwils genoeg twee levende Lintwormen in dezelve gedarmten gevonden. Den 26 en 27 *Juny*, hebben wy drie voorbeelden daar van gezien, by welke men een vierde, dat nog aanmerkelyker is, zou kunnen voegen, ons door den Heer de

HAEN

HAEN (*q*) medegedeeld, aangaande eene Vrouw, die onder eene Proefneeming achtien geheele Lintwormen loſte. In dit geval zyn de toevallen veel zwaarder, en de eetluſt word buitengewoon, om dat deze Wormen, die zig niet dan van de Chyl of toebereide ſappen der maag voeden, des te meer daar van verſlinden. Wanneer een al te magere en ongereegelde diëet de Wormen van dit voedzel berooft, dan ſtaat te vreezen, dat zy de Vliezen der ingewanden zelve zullen aantaſten, en doorbooren, welk oñheil de Lyder verhinderen kan door dikwils te eeten.

Zodanig zyn de aangetoonde voorbehoedſelen in deze ziekte; de gewoone Wormverdryvende middelen, welke men tot herſtellinge gebruikt, brengen doorgaans niet meer te weeg, dan een verzagtende geneeswyze, wanneer dezelve buiten eene byzondere behandeling toegediend worden.

De geneeswyze, welke wy hier voordragen, ſchynt zeker, en door de ondervinding beveſtigd. Onze eerſte pligt en zorge was, om dezelve terſtond bekend te maaken, en teffens aan de menſchlievende oogmerken eenes Konings te voldoen, die vuurig wenſcht, dat ontdekkingen, welke voor zyne onderdaanen van nut kunnen zyn, niet lang onbekend mogen blyven. Hier van is het, dat wy de natuurlyke His-

(*q*) ANT. DE HAEN, *ratio medendi*, Tom. VII. *p.* 157.

Historie der Wormen maar als in het voorbygaan aangehaald hebben, om ons voornamelyk bezig te houden met dat gedeelte, 't welk de gezondheid onzer medeburgers raakt. Dus, na alvoorens met weinige woorden de beide voornaame soorten van Lintwormen beschreven, en derzelver byzondere kenmerken benevens de toevallen, die hunne tegenwoordigheid in 's menschen lighaam aankondigen, aangetoond te hebben, zyn wy vervolgens overgegaan tot de hulpmiddelen der genezinge, en tot het onderzoek van het voorgestelde Geneesmiddel. De proeven, gedaan, om deszelfs uitwerkinge te leeren kennen, en de toebereidinge daarvan te verzekeren, zyn met eene nauwkeurigheid beschreven, die misschien overtollig en van weinig belang zal schynen; doch wy hebben deze beschryvinge des te gewigtiger geoordeeld, om dat dit Onfeilbaar Geneesmiddel, (reeds by de Oude *Grieken* bekend, en van tyd tot tyd, door de Geneesheeren van den eersten rang aangeprefen) gelyk veele andere, geheel in vergetelheid, ja zelfs in veragting geraakt waren, dewyl men hetzelve niet altoos met een even goed gevolg gebruikt, en aan de Lyders toegediend heeft. Dit onderscheid in de gevolgen ontstaat eensdeels, uit de onnaauwkeurige beschryvinge der Onfeilbaare Hulpmiddelen, die op zulk eene wyze zyn voorgesteld, dat men 'er geen gebruik van kan maaken; anderdeels, om dat men van de Practyk der oude Geneeskundige Vaders is afgeweeken, en niet begrepen heeft, dat de veranderingen, die de gunstigste schynen te zyn, dikwils de Ge-

Geneesmiddelen, wier nuttigheid beproefd is, geheel vrugteloos en onnut konnen maaken.

Parys den 31. *Auguſtus* 1775.
geteekend.

LASSONE,
MACQUER,
COURLEZ DE LA MOTTE,
A. L. DE JUSSIEU,
J. B. CARBURI, en
CADET.

* * *
* *
*

NA-

NABERIGT.

Wy voegen hier by twee byzondere Recepten, ons door Mejufv. NOUFFER ter hand geſteld, welke getuigd, dezelve met een goed gevolg in Wormziekten gebruikt te hebben: het is op het enkel getuigen, dat wy de deugd daar van bekend maken, wyl wy dezelve nog niet beproefd hebben: de eerſte van deze Hulpmiddelen veroorzaakt de ontlaſting van den Kauwoerden Worm: de tweede is Purgeerend, en Wormverdryvend, zo men die, onder de gedaante van Koekjes, de Lyders toedient.

Hulpmiddelen tegen den Kauwoerden Worm.

Neem *Diagridium* en Extract van zwart *Nieskruid*, van ieder een vierendeel loods; *Kermes* en *zaad van Lindebomen*, van ieder een Scrupel; *gom gut* ⅜ lood; meng het zamen, om 'er Pillen van te maken, ter zwaarte van vier grein.

Mejufv. NOUFFER gaf deze pillen niet dan aan Boeren van een ſterk Lighaamsgeſtel, die, na dat zy door de vooraf gemelde geneeswyze, Kauwoerden Wormen geloſt hadden, uit *Morat* wilden vertrekken, en eenig Hulpmiddel, tot hun verdere genezinge, mede neemen. Doch wyl dit Hulpmiddel niet goed is voor alle Temperamenten, zo zal men, met reden, de *Poeyer van Varenkruid* en de *Purgeer-Pil* den voorrang geeven, welke dezelfde uitwerkinge hebben, na dat men die verſcheiden maalen ingenomen heeft, en deze zyn minder afmattend.

Wor-

Wormverdryvende Purgeerkoekjes.

Neem *Refina Jalappe* en *Mercurium Dulcis*, van ieder een half lood; *Korallen* een vierendeel loods en een Scrupel; *Spaans Wit* of wit van Troiren, een half lood, en twee Scrupels; witte Suiker, zes oncen; maak ieder van deze zelfsſtandigheden tot een fyne Poeyer, zorgdragende om de Zuiker en de Korallen door een zeef te laaten gaan: meng verder alles met eene genoegzaame hoeveelheid *Gom-Aragant*, om 'er een koek van te maken, die plat gerold, en in hondert en vyftig koekjes verdeeld word. Deze Koekjes zorgvuldig gedroogd, en bewaard, in doozen voor de vogtigheid, kunnen geheele jaaren duuren.

Om dezelve te gebruiken, kookt men omtrent zes oncen melk, daar de room ter deeg afgenoomen is, van welke men de helft op de Koekjes, in een theekopje gedaan, overgiet, wanneer dezelve wel geſmolten zyn, geeft men den Lyder deze hoeveelheid, zodanig in melk geweekt, te drinken, en om hetzelve ten vollen op te gebruiken, ſpoelt men het kopje met de andere helft om, 't welk de Lyder als dan verder opdrinkt.

Deze Koekjes hebben geen kragt genoeg om den Lintworm te verdryven; dezelve zyn alleen bekwaam om ſtukken en brokken te loſſen Mejufv. NOUFFER, die de eigenſchap van dezelve kende, gebruikte ze ſomtyds geheel alleen vooraf, om door eenige ontlaſtinge (*r*) ge-

(*r*) De Wateren van *Paſſy* zyn ook zeer goed om gewaar te

gewaar te worden, welke ſoort van Wormen zy te verdryven hadde. Want zo het de Eenzaame Lintworm is, dan neemt zy haar toevlugt tot haare byzondere geneeswyze; en zo de Lyders niet dan gewoone ronde Wormen hebben, dan gaat zy voort met het gebruik van de Koekjes, geduurende drie agtereenvolgende dagen. Op den eerſten dag, geeft zy aan Kinderen drie of zeven Koekjes; en zeven of negen Koekjes aan bejaarde Perſoonen, altoos agt ſlaande op den ouderdom, en het Temperament der Perſoonen; op den tweeden of derden dag, vermeerdert of vermindert zy de doſis, volgens de uitwerkinge van den voorgaanden dag. De diëet is gelyk op den dag eener gewoone purgatie.

te worden, of de Lyder met een Lintworm gekweld is, vermits deze Wateren denzelven altoos doen te voorſchyn komen, zo 'er een huisveſt. Deze eigenſchap dier Wateren moet men toeſchryven aan derzelver Vitrioolagtige deelen.

EINDE.

Ver Solitaire.
EENZAAME WORM

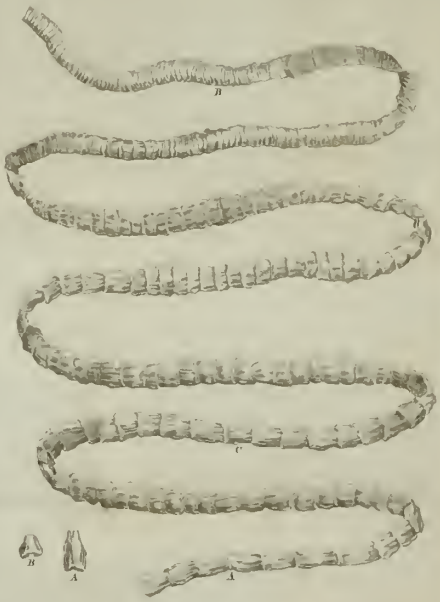

Ver Cucurbitin.
KAUWOERDE WORM

Fougère • Mâle.

MANLY VAAREN-KRUID.

By den DRUKKER dezes word mede Uitgegeven.

Wysgeerige en Staatkundige Geſchiedenis van de Bezittingen en den Koophandel der Europeaanen in de beide Indien. Uit het Franſch, *volgens den laatſten en beſten Druk* vertaald, gr. 8°. Eerſte Deel, voor de Intekenaars tot het einde dezes jaars a 2: 10 -
Buiten Intekening . . . . 3: 8 -
NB. het Tweede Deel is op de Pers.

Proeven met de Papiniaanſche Pot, waar door aangetoond wordt, dat door dezelve niet alleen de Plantgewaſſen, Dieren en Mineraalen, binnen weinig uuren, door een eenvoudig ſcheivogt, ontbonden, maar ook de zuiverſte Extracten en wezenlyke Zoutten bereidt konnen worden, door A. L. HAAN, *Phyſicus &c.* uit het Latyn vertaald door een Liefhebber der Scheikunde en met een aanpryzend Bericht voorzien, door B. TIEBOEL, *Apothekar in Groningen, en Lid van de Holl. Maatſchappy der Weetenſchappen te Haarlem*, in gr. 8°. met een Afbeelding der Machine. a . - 12 -

Kortbondige en Stelkonſtige Verhandeling over den Aart der *Lyfrenten*, *Tontinen*, *Weduwe Beurſen en andere Negotiatien*, waar in onder anderen, Tafels voorkomen, door behulp van de welken men de waarden der Lyfrenten, door eene enkele diviſie, voor een gegeven ouderdom, en naar eene begeerde Losrente op het naauwkeurigſte bepaald, door A. GALLAS *Med. Doct.* in gr. 8°. a . . . . 1: 10 -

Verhandeling over de oorzaken en toevallen van het GRAVEEL en den STEEN, als mede van uitſtekende Hulpmiddelen, om die kwaal te genceſen, waar by gevoegd zyn: Brieven van verſcheide Perſoonen, welke door het gebruik dier Hulpmiddelen, volkoomen van dezelve kwaal verloſt zyn, door D. D'ESCHERNY, uit het Engelſch vertaald, door N. S. in gr. 8°. a - 14 -

Pharmacopaea Hodierna, ofte Hedendaagſche Apotheek, waar in de voornaamſte en meeſt in gebruik zynde Geneesmiddelen, derzelver bereidingen, gebruik en kragten beſchreven, ook alle Chymiſche Preparatien geleerd worden: met een voorafgaande uitlegging van de Chymiſche Characters, de tekens van de Maten en Gewichten, als mede een lyſt van verſcheide enkelde onder een naam begrepene Geneesmiddelen, mitsgaders de hoegrootheid der Giften, door P. VAN HAMEL M. D. in 8°. 2de Druk a 1: -

On-

Onderrichting weegens eene verſtandige en teffens gemaklyke Geneeswyze, zo wel van Menſchen als Beeſten, welke door een dollen Hond gebeeten zyn, door JOH. PAUL. BAUMER, *Proffeſſor en Byzitter van de Medicynſche en Philoſophiſche Faculteit te Erfurt.* Uit het Hoogduitſch vertaald en vermeerdert, onder anderen, met de door de Heeren STATEN van FRIESLAND en GELDERLAND opentlyk geapprobeerde Voorſchriften, waar by gevoegd is de egte bereiding van den zo hoog geroemde KOEK, door welken eene menigte van Menſchen zyn geneezen in gr. 8°. a - : 6 -

Oordeelkundige Aanmerkingen over het *Laboratorium Chymico Pharmaceuticum* van den Heer J. G. RICA, door BOUDEWYN TIEBOEL, *Apothecar in Groningen en Lid van de Holl. Maatſchappy der Wetenſchappen te Haarlem* in gr. 8°. . . -: 8 -

Redeneering over de Gave des Gebeds, wat die zy, waar in die beſtaa en hoe verre dezelve door naarſtigheid te verkrygen zy; met verſcheide nutte en eigentlyke onderrichtinge, tot dat einde zo in opzichte van de ſtoffe, orde als bewoordingen, door JOHN WILKINS *S. S. Th. Doct. en Biſſchop van Cheſter.* Uit het Engelſch, volgens den Negenden Druk, Vertaald in 8°. . . . . -: 14 -

Gods Kinderen den Beelde van Gods Zoon gelykvormig, of het deugdenbeeld van Chriſtus zig openbaarende in de Gelovigen, in eenige Byzonderheden getoond, door den Hooggel. Heer JOHANNES CHRISTOPH. BUSING, *Proffeſſor in de H. Godgeleerdheid, en in de Griekſche en Ooſterſche Taalen en Paedagogearcha te Breemen*, met een Voorreden en Aanhangzel over Lue. I. 26—55. van den Wel Eerw. Heer GERARDUS KULENKAMP, *Bedienaar des H. Euang. te Amſterdam*, 2 deelen in 8°. . . . 2: 16 -

Het Aanhangzel apart. . . . -: 12 -

Reden en ſchriftmatig Betoog, dat de Leere van de algemeene aanbieding der Zaligheid overeenkomt met Gods Woord en de Leere der Hervormde Kerke, zo als die is vaſtgeſteld en verdedigt in het Nationaale Synode van Dordrecht, tegen het zogenaamd redenmatig Betoog van P. O. nevens aanmerkingen over de *orde des Heils* van den Wel Eerw. Heer D. KLEMAN, in een Brief aan de Hervormde Gemeente in Nederland medegedeeld, door P. J. H. Z. in gr. 8°. . . -: 12 -